

ZEYTİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

Ülkemiz zeytinin anavatanıdır. Dünyanın en önemli zeytinci ülkeleri arasında yer alan Türkiye dane zeytin üretimi bakımından dünyada 4.sırada yer almakla birlikte özellikle siyah zeytin üretiminde 1.sıradadır. Elde edilen ürünün yaklaşık %75'i yağlık, %25'i ise sofralık olarak değerlendirilmektedir. Zeytinyağı yüzyıllar boyunca lezzeti ve besleyici özelliklerinin yanı sıra tıbbi yönüyle de önemlidir.

İKLİM VE TOPRAK İSTEKLERİ

Zeytin entansif yetiştiriciliğe uygun olduğu gibi, diğer ürünlerin yetiştirilemediği besin maddelerince fakir ve sulama imkanı bulunmayan kıraç topraklarda da yetiştirilebilmektedir. Ilıman iklimden hoşlanan zeytin için kışın dayanabileceği en düşük sıcaklık -7°C olup bu derecenin altında don zararı artar. Yıllık yağış en az 400 mm olmalıdır. Zeytin genellikle kalkerli-kumlu, derin nemli ve besin maddelerince zengin toprakları sever. Toprak derinliği nem miktarının uygun olduğu yerlerde 75 cm, alttaki ana kayanın yekpare olduğu yerlerde en az 150 cm olmalıdır.

BAHÇE TESİSİ

Zeytin yetiştiriciliğinde farklı şartlarda değişik dikim şekilleri uygulanabilir. Genellikle, düzgün ve köşeleri dik açılı yerlerde kare, ara ziraatı yapılan yerlerde dikdörtgen, geniş sahalarda birim alanda daha fazla ağaç dikmek için üçgen dikim şekilleri tercih edilir. Buna mukabil meyilli alanlarda toprak-su muhafaza tedbirleri alındıktan sonra kontur dikim uygulanır. Dikim öncesi iyi bir toprak işleme, gerekli ise drenaj ve tesviye işleri mutlaka yapılmalıdır.

Zeytinlik tesisinde aşı veya çelik yöntemiyle yetiştirilmiş 2-3 yaşlı fidanlar kullanılmaktadır. Dikimde fidanlara uygulanacak aralık ve mesafelerin tespitinde çeşit özelliği dikkate alınmalıdır. Küçük taç

oluşturan Gemlik çeşidi 5 x 5 m aralık ve mesafe ile dikilebilir. Domat gibi büyük ve yaygın ağaç yapısına sahip çeşitlerde ise ileride bir sıkışıklığa sebep olmamak için aralık ve mesafeler daha geniş tutulmalıdır. Fidan dikiminde 80x80 cm'lik derinlikte açılan çukurlara dikim tahtası kullanılarak dikim yapılmalıdır.

Dikim sonrası hastalık ve zararlılardan korunmak için kesim yerleri macunlanmalı, birkaç yıl bolca sulanmalı, yabancı ot mücadelesi yapılmalı, çanakta oluşan kaymak çapalanmalı, hastalık ve zararlılarla yoğun mücadele edilip ikinci veya üçüncü yıl hafif kesimle şekil verilmeye başlanmalıdır.

TOPRAK İŞLEME

Hasat sonu kış yağmurlarının toprağa daha iyi işlemesi için sıra araları 5 soklu pullukla 20-25 cm. derinlikte işlenebilir. Ağır topraklar kumlu topraklara göre daha derin işlenmelidir. Orta ve ağır bünyeli topraklarda pulluğun aynı işleme derinliğinde sık sık kullanılması sonunda çizi tabanı denilen bir katman oluşur. Bu tabaka dip kazan aleti ile sürülmelidir veya sürüm derinliği değiştirilmelidir.

İlkbaharda kazayağı, diskaro, kombine tırmık gibi aletlerle yüzeysel sürüm yapılır. Bu dönemdeki toprak işlemenin çiçek tutumu başlangıcından birkaç hafta önce bitirilmiş olması gerekir. Yüzeysel toprak işleme, sulamadan sonra yüzeysel toprağın yapısını iyileştirmekte ve yabancı ot kontrolü sağlamaktadır.

GÜBRELEME

Zeytin ağacı gelişme başlangıcı ve çiçeklenme dönemi olan Mart-Mayıs ayları ile çekirdek sertleşmesi dönemi olan Temmuz aylarında daha fazla bitki besin maddesine ihtiyaç duyar. Zeytinliklerin Şubat-Mart aylarında ilkbahar yağmurlarından önce gübrenmesi gerekmektedir. Azot, fosfor ve potasın hepsi birden verileceği gibi, fosfor ve potasın tümü ile, azotun ise 2/3'ü şubat-mart'ta 1/3'ü de meyve döneminde uygulanabilir.

SULAMA

Zeytin üretim alanlarımızın %75'i kır ve kır-taban gibi meyilli alanlarda olup %90'ını kuru şartlarda bulunmaktadır. Mümkün olan yerlerde zeytinleri sulamak,

Zeytin yıl içersisindeki tüm gelişme dönemlerinde topraktaki nem eksikliğine göre çeşitli tepkiler gösterir. Bunları gidermek için ihtiyaç duyduğu dönemlerde sulamak gerekir. Sulamaya en çok ihtiyaç duyulan dönem çiçeklenme sonu ile meyvede renk dönüşümü aşamaları arasındaki dönemdir. Özellikle de çekirdek sertleşme döneminde zeytinin su ihtiyacı karşılanmalıdır. Bu dönemde sulama yapılırsa ürün miktarı ağırlıkça artarken, ürünün sofralık değeri de yükselir.

BUDAMA

Zeytin ağacının gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerine ait muhtelif safhalarında farklı budama sistemleri uygulanır. Bunlar şekil, mahsul ve gençleştirme budamaları olarak tanımlanabilirler.

Şekil budaması; fidanın mümkün olduğu kadar kısa sürede şekillenip geliştirilerek meyveye yatmasını sağlamak için yapılır.

Zeytinlere genellikle tek gövde ve 3-4 ana dallı olacak biçimde şekil verilir.

Fidanlıklarda ve genç tesislerde; ilk yıl; çatıyı teşkil edecek ana dalları oluşturmaya yönelik seyreltmeler yapılır ve gövde üzerinden çıkan sürgünler ve ayrıca dipten çıkan kuvvetli dip sürgünleri temizlenir. Daha sonraki yıllarda tacın dengesini bozan birbirine yakın, üst üste binmiş gereksiz dallar uygun şekilde kesilir. Bu işlem yazın yapılabildiği gibi kışın da yapılabilir.

Verimlilik devresindeki budamaya mahsul budaması denilmektedir. Amaç, tacın yaprak odun oranı açısından dengede tutulması suretiyle yeşil aksamın daha iyi havalanmasını, güneşlenmesini temin

etmek ve bunun sonucunda verimliliğin devamını sağlamaktır.

Mahsul budaması; her yıl yapıla-bildiği gibi iki yılda bir, verim yılı öncesinde de uygulanabilir. Budama ilkbaharda ve de soğuk tehlikesi yüksek olan yerlerde şiddetli soğuklar geçtikten sonra yapılmalıdır. Bol su ve gübre bulan ağaçlar hafif bir şekilde budanmalıdır ki, aşırı kuvvetli sürgün teşekkül etmesin. Çünkü bu tip sürgünler genellikle verimsizliğe sebep olurlar. Suyun ve gübrenin yetersiz olduğu, hastalık ve zararlıların tesiriyle zayıf düşmüş ağaçlar daha sert bir şekilde budanmalıdır.

Gençleştirme budaması; ana dal seviyesinde, gövde seviyesinde ve dipten olacak tarzda yapılabilir. Odunlaşmış, çıplaklaşarak uzamış ve sadece uç kısımlarında az miktarda ürün alınabilen ana dallara sahip ağaçlarda tacın yeniden şekillendirilmesi için bu ana dalların ortadan kaldırılması gerekir.

Dallar gövdeye bağlandıkları noktanın 15-20 cm üzerinden kesilir. Bu kesim ya periyodik yapılır veya ana dalların hepsi tümünden çıkartılırlar. Bu kesimlerde aşı yerine dikkat edilmelidir. Gövdeleri çürümüş ve içleri boşalmış yaşlı ağaçlar ancak dipten kesilerek gençleştirilebilir. Gençleştirmenin başarılı olabilmesi için kesim yerlerinin koruyucu bir madde ile kapatılması, gençleştirilen ağaçlara başta gübreleme olmak üzere gerekli kültürel tedbirlerin uygulanması, hayvan zararının ve erozyonun önlenmesi önemlidir. Çeşitli seviyelerde uygulanan gençleştirmelerde ilk yıl teşekkül eden sürgünlerin hepsinin gelişmesine müsaade edilmelidir. İkinci yıl bu sürgünlerin %50'si çıkartılır. Daha sonraki yıllarda iki veya üç ana dallı olarak ağaç tacı oluşturulur.

HASAT

Zeytin sofralık veya yağlık olarak değerlendirildiği için hasadı da farklı periyotlarda yapılmaktadır. Yeşil zeytin hasadı meyvelerin rengi

sarımsı-yeşile döndüğünde yapılır. Dokusu sertliğini biraz yitirmiş ve meyve normal iriliğini almıştır. Hasat zamanı; iklim, çevre ve çeşide göre Eylül-Ekim aylarıdır.

Zeytinler siyah olarak hasat edilecekse çeşide has olgunluk rengini alması beklenir. Fazla gecikme danede yumuşamaya neden olur. Hasat genellikle Kasım-Aralık aylarında yapılır.

Yağlık zeytinler ağaçta yeşil meyve kalmadığında, yağ oranının en yüksek seviyeye çıktığı zaman toplanır. Kabuğun etten kolay ayrılması, parmak arasında sıkıldığında meyvenin çekirdeğinin kolayca ayrılması ve sap çukurundan meyve suyunun çıkması hasat zamanının pratikteki göstergeleridir. Mevsim durumuna göre yağış, fırtına, soğuk ve don zararı söz konusu ise ve ayrıca zeytin sineği zararı varsa erken hasat yapılabilir. Meyvemsi bir tat isteniyor ise yine erken hasat söz konusudur..

Hasat yöntemleri;

1. Ağaçtan düşürme-yerden toplama
- 2- Doğrudan ağaç üzerinden elle veya bazı yardımcı aletlerle toplama şeklindedir.

Ürün kalitesi yönünden en iyi hasat şekli ürünün sıyırılmasıdır.

Sırıkla yapılan hasatta dalların ve filizlerin kırılması, kanserli bölgelerde bulaşma ve müteakip yılın ürünün zarar görmesi gibi olumsuzluklar söz konusudur. Eğer zorunlu olarak sırık kullanılacaksa sırık üzerine bez veya benzeri malzeme sarılmalıdır. Vuruş şekli içten dışa doğru olmalıdır. Zeytinler sepete, torbaya veya sergi üzerine yere sıyırılabilir.

Adres	: Samsun Tarım İl Müdürlüğü 55060 Samsun
Santral	: 0 362 231 37 00
Fax	: 0 362 233 21 63
e-mail	: cey@samsuntarim.gov.tr
web	: www.samsuntarim.gov.tr

T.C. SAMSUN VALİLİĞİ İl Tarım Müdürlüğü

Zeytin Yetiştiriciliği

Sinan DARI
Ziraat Mühendisi

No: M/29

2005